

DOI 10.11603/1681-2786.2024.1.14624
УДК 614.2:005.21:303.43:303.71(477)

І. С. МИРОНЮК^{1,2}, Г. О. СЛАБКИЙ^{1,2}, В. Й. БІЛАК-ЛУК'ЯНЧУК¹, В. В. ЛОПІТ¹, Л. М. САВЧУК³,
І. В. РОЖКОВА⁴

МІСЦЕ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я В СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ ДО 2030 РОКУ (ЧАСТИНА 1)

¹ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

²ГО «Всеукраїнська асоціація фахівців з громадського здоров'я», м. Івано-Франківськ, Україна

³Івано-Франківський національний медичний університет, м. Івано-Франківськ, Україна

⁴Національний медичний університет імені О. О. Богомольця, м. Київ, Україна

Мета: проаналізувати роль і задачі системи громадського здоров'я та очікувані результати, визначені Стратегією розвитку системи охорони здоров'я України до 2030 року. Залучити наукову спільноту до громадського обговорення Стратегії.

Матеріали і методи. *Матеріали:* інформаційні матеріали щодо медико-демографічної ситуації в країні та стану національної системи охорони здоров'я, законодавство України щодо розвитку системи громадського здоров'я та Стратегія розвитку системи охорони здоров'я України до 2030 року. *Методи:* бібліосемантичний, контент-аналізу, структурно-логічного аналізу.

Результати. У Стратегії розвитку системи охорони здоров'я України до 2030 року значне місце приділено системі громадського здоров'я. Так, усі стратегічні пріоритети, які визначено за п'ятьма тематичними напрямками, до системи громадського здоров'я мають пряме або опосередковане відношення. За кожною стратегічною ціллю визначено конкретні ключові завдання та очікувані результати, які оцінюються за визначеними індикаторами. Перед практичною системою громадського здоров'я країни стоїть задача щодо ефективного впровадження в країні вказаної Стратегії на всіх рівнях управління: від базового (територіальні громади) до загальнодержавного.

Висновки. Роль і задачі системи громадського здоров'я, визначені Стратегією розвитку системи охорони здоров'я України до 2030 року, є стратегічними та комплексними. Їх впровадження в практичну охорону здоров'я дозволить забезпечити зменшення показників смертності та захворюваності, а також покращити функціонування та участь громадян, що приводить до покращення здоров'я та добробуту населення країни.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: Стратегія розвитку системи охорони здоров'я України до 2030 року; громадське здоров'я; роль і задачі; очікувані результати.

За останній період в Україні проведено реформування системи охорони здоров'я: запроваджено Програму медичних гарантій та програму реімбурсації «Доступні ліки»; створено такі національні агенції, як Національна служба здоров'я України, Центр громадського здоров'я, ДП «Медичні закупівлі України» тощо [3, 7, 8, 11, 12].

Але при цьому тепер у країні констатується медико-демографічна криза, яка пов'язана із війною проти російської агресії [1, 6].

Війна негативно вплинула і на стан громадського здоров'я, що пов'язано із негативним впливом соціально-економічних детермінант, масовою вимушеною міграцією та ментальним виснаженням населення, зниженням рівня відповідального ставлення до особистого здоров'я та здоров'язберігаючої поведінки, зниженням доступу до медичної допомоги тощо [2, 5, 13].

При цьому система охорони здоров'я працює в умовах надзвичайної ситуації, що проявляється у значному порушенні її інфраструктури, особливо у регіонах активних бойових дій та тимчасово окупованих територій [14, 15].

На цьому фоні прийнято 6 вересня 2022 р. Закон України «Про систему громадського здоров'я» [10], який визначає правові, організаційні, економічні та соціальні засади функціонування системи громадського здоров'я в Україні з метою зміцнення здоров'я населення, запобігання хворобам, покращення якості та збільшення тривалості життя, регулює суспільні відносини у сфері громадського здоров'я та санітарно-епідемічного благополуччя населення, визначає відповідні права і обов'язки державних органів та органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб у цій сфері, встановлює правові та організаційні засади здійснення держав-

ного нагляду (контролю) у сферах господарської діяльності, які можуть становити ризик для санітарно-епідемічного благополуччя населення.

На виконання Указу Президента України від 18.08.2021 р. № 369/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 р. «Про стан національної системи охорони здоров'я та невідкладні заходи щодо забезпечення громадян України медичною допомогою» [9] міжсекторальною робочою групою із залученням експертів Всесвітньої організації охорони здоров'я та представників міжнародних проєктів технічної допомоги розроблено проєкт Стратегії розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року, який спрямовано на вдосконалення та розвиток системи охорони здоров'я населення країни і, зокрема, на забезпечення доступу населення України до якісних послуг охорони здоров'я, а також гарантування доступності, раціонального використання ефективних та безпечних ліків належної якості [16]. Серед основних цілей Стратегії необхідно відмітити посилення політик та спроможності інститутів національної системи охорони здоров'я і створення та забезпечення умов для розвитку і реалізації потенціалу складових національної системи охорони здоров'я.

13 лютого 2024 р. на засіданні колегиї МОЗ України було затверджено базову структуру проєкту Стратегії [4] з наступним її громадським обговоренням та ухваленням Стратегії урядом.

Мета роботи: проаналізувати роль і задачі системи громадського здоров'я та очікувані результати реалізації, визначені Стратегією розвитку системи охорони здоров'я України до 2030 року. Залучити наукову спільноту до громадського обговорення Стратегії.

Матеріали і методи. *Матеріали:* інформаційні матеріали щодо медико-демографічної ситуації в країні та стану національної системи охорони здоров'я, законодавство України щодо розвитку системи громадського здоров'я та Стратегія розвитку системи охорони здоров'я України до 2030 року. *Методи:* бібліосемантичний, контент-аналізу, структурно-логічного аналізу.

Результати дослідження та їх обговорення. Проведений аналіз вказує на те, що в Стратегії розвитку системи охорони здоров'я України до 2030 року значне місце визначено системі громадського здоров'я. Так, із п'яти стратегічних пріоритетів та завдань, усі мають пряме або опосередковане відношення до системи громадського здоров'я. Розглянемо більш детально стратегічні пріоритети та завдання, які мають відношення до громадського здоров'я.

Стратегічний пріоритет 1. Врядування у сфері охорони здоров'я

Стратегічна ціль 1. Впроваджено універсальні підходи та інструменти врядування, що забез-

печують незалежність, сталість і спроможність національних інституцій у сфері охорони здоров'я

За стратегічною ціллю «Впроваджено універсальні підходи та інструменти врядування, що забезпечують незалежність, сталість і спроможність національних інституцій у сфері охорони здоров'я» визначено такі ключові завдання, які мають відношення до системи громадського здоров'я:

- Посилити роль Центру громадського здоров'я з питань реалізації та координації виконання заходів громадського здоров'я.

- Посилити співпрацю з регіональними департаментами охорони здоров'я та місцевою владою, зокрема шляхом уточнення ролей та відповідальності національного, регіонального та місцевого рівнів у сфері охорони здоров'я.

- Розробити, узгодити між зацікавленими сторонами та затвердити довгострокову концепцію якості та безпеки пацієнтів у системі охорони здоров'я, уніфіковану для лікарняних закладів, первинної ланки та системи громадського здоров'я.

- Створити національну інституцію для управління якістю охорони здоров'я.

- Нарощувати потенціал основних підпорядкованих інституцій у сфері охорони здоров'я, які забезпечують розвиток електронної охорони здоров'я, керують плануванням людських ресурсів, оцінюванням технологій охорони здоров'я та іншими критично важливими функціями системи охорони здоров'я.

Стратегічна ціль 2. Створена ефективна система міжсекторального співробітництва для забезпечення загальнодержавного підходу у вирішенні питань охорони здоров'я

За стратегічною ціллю «Створена ефективна система міжсекторального співробітництва для забезпечення загальнодержавного підходу у вирішенні питань охорони здоров'я» визначено такі ключові завдання, які мають відношення до системи громадського здоров'я:

- Забезпечити міжсекторальну співпрацю за принципом «здоров'я в усіх політиках».

- Посилити механізми координації між установами та інституціями, які приймають рішення у сфері охорони здоров'я та соціальної сфери на всіх рівнях управління, щоб забезпечити гармонізований та ефективний підхід до задоволення потреб уразливих груп населення.

- Впровадити міжсекторальні координаційні механізми та платформи щодо пріоритетних проблем громадського здоров'я для прийняття рішень на користь здоров'я населення.

- Визначити й нормативно забезпечити ролі та обов'язки щодо врядування в системі охорони здоров'я на національному, регіональному та локальному рівнях.

Стратегічна ціль 3. Прозорість і результати системи охорони здоров'я покращилися завдяки взаємодії та нагляду всього суспільства

За стратегічною ціллю «Прозорість і результати системи охорони здоров'я покращилися завдяки взаємодії та нагляду всього суспільства» визначено такі ключові завдання, які мають відношення до громадського здоров'я:

- Забезпечити залучення громадянського суспільства до розробки політики й управління у сфері охорони здоров'я.

- Забезпечити залучення приватного сектора як повноправного учасника системи охорони здоров'я.

- Визначити й розробити нормативно-правову базу для ефективної моделі державно-приватного партнерства в системі охорони здоров'я.

Стратегічна ціль 4. Управління в системі охорони здоров'я та прийняття рішень здійснюється в інтересах і відповідно до потреб населення на основі доказової бази та використання найкращих практик

За стратегічною ціллю «Управління в системі ОЗ та прийняття рішень здійснюється в інтересах і відповідно до потреб населення на основі доказової бази та використання найкращих практик» визначено такі ключові завдання:

- Забезпечити використання даних електронної системи охорони здоров'я для ухвалення управлінських рішень у системі охорони здоров'я та громадського здоров'я, зокрема, у тому числі з використанням підходів Big Data та технологій штучного інтелекту.

- Забезпечити механізми збору всіх медичних та операційних даних, що генеруються під час надання послуг у сфері охорони здоров'я, а також важливої інформації щодо життєдіяльності громадян.

- Забезпечити зміну моделі даних та перехід від паперових облікових форм медичної документації до структурованих електронних медичних записів.

- Впровадити інструменти моніторингу якості даних, протоколи і стандарти обміну інформацією у сфері охорони здоров'я, єдині термінологічні словники та класифікатори.

- Розробити нову модель розроблення програм та фінансування науки й досліджень у системі охорони здоров'я.

Стратегічна ціль 5. Створення системи ефективного управління закладами охорони здоров'я, яка забезпечує громадську підзвітність та нагляд

За стратегічною ціллю «Створення системи ефективного управління закладами охорони здоров'я, яка забезпечує громадську підзвітність та нагляд» визначено такі ключові завдання, які мають відношення до громадського здоров'я:

- Забезпечити повноцінну інформатизацію закладів охорони здоров'я.

- Створити електронні сервіси публічної звітності для реалізації можливості громадського та пацієнтського контролю за доступністю та якістю надання медичних послуг.

- Запровадити етику використання технологій штучного інтелекту та інструментів на основі даних у клінічній допомозі, нагляді за громадським здоров'ям.

Стратегічна ціль 6. Запровадити систему професійного самоврядування працівників у сфері охорони здоров'я

За стратегічною ціллю «Запровадити систему професійного самоврядування працівників у сфері ОЗ» визначено такі ключові завдання, які мають відношення до громадського здоров'я:

- Прийняти закон та відповідну нормативно-правову базу, яка регулює професійні асоціації в сфері охорони здоров'я.

- Підтримувати виконання функцій, визначених для професійних асоціацій охорони здоров'я.

Стратегічний пріоритет 2. Універсальне охоплення послугами охорони здоров'я

Стратегічна ціль 1. Здоров'я людей покращується завдяки впровадженню ефективної інтегрованої моделі, яка забезпечує збалансоване, науково обґрунтоване, безперервне надання якісних і безпечних послуг

За стратегічною ціллю «Здоров'я людей покращується завдяки впровадженню ефективної інтегрованої моделі, яка забезпечує збалансоване, науково обґрунтоване, безперервне надання якісних і безпечних послуг» визначено ключові завдання, які мають відношення до громадського здоров'я:

- Забезпечити пріоритет послуг профілактики й раннього виявлення на основі проактивного підходу.

- Привести мережу надавачів послуг охорони здоров'я у відповідність до потреб людей і наявних ресурсів.

- Створити єдиний медичний простір, у якому працюють єдині правила.

- Використовувати інклюзивний підхід при розробці послуг охорони здоров'я, у тому числі електронних, з урахуванням потреб осіб з інвалідністю, порушеннями повсякденного функціонування та обмеженнями життєдіяльності.

Стратегічна ціль 2. Люди мають фінансовий захист при отриманні гарантованих державою необхідних якісних та доступних послуг в ОЗ. Рівень платежів із кишені значно знизився, не обмежує попит і доступ до послуг, та не призводить до катастрофічних витрат у випадку хвороби

За стратегічною ціллю «Люди мають фінансовий захист при отриманні гарантованих державою необхідних якісних та доступних послуг в ОЗ. Рівень платежів із кишені значно знизився, не обмежує попит і доступ до послуг, та не призводить

до катастрофічних витрат у випадку хвороби» визначено ключові завдання, які мають відношення до громадського здоров'я:

- Продовжити строки щорічного збільшення акцизів на тютюнові вироби, розширити оподаткування алкогольних виробів, ввести акцизний податок на підсолоджені цукром напої.

Стратегічний пріоритет 3. Громадське здоров'я, готовність та реагування на надзвичайні ситуації

Стратегічна ціль 1. Забезпечено функціонування спроможної системи громадського здоров'я, спрямованої на збереження і зміцнення здоров'я населення, попередження хвороб, своєчасне виявлення викликів для здоров'я та реагування на них

Здоров'я є однією з базових цінностей і основою якості життя людини, добробуту сім'ї, а також суспільства в цілому. Здорове суспільство є основою продуктивної та ефективної економіки та розвитку держави. Громадське здоров'я є напрямом, що спрямований на захист, збереження і зміцнення здоров'я людей та їх спільнот.

Десять оперативних функцій громадського здоров'я ВООЗ є базовими орієнтирами в забезпеченні сталого функціонування й розвитку системи громадського здоров'я. Забезпечити сталий розвиток суспільства і здоров'я нації неможливо без формування спроможної системи громадського здоров'я, що спрямована на збереження і зміцнення здоров'я населення, попередження хвороб, своєчасне виявлення та реагування на виклики для здоров'я. Спроможність системи громадського здоров'я обумовлюється її здатністю ефективно, оперативно і вчасно ідентифікувати ризики для здоров'я населення, попереджувати їх виникнення та, у разі настання загроз, забезпечувати ефективне реагування з метою мінімізації та ліквідації наслідків. Надзвичайно важливим елементом спроможності системи є надійні експертні інституції. Якісно організована система управління між інституціями громадського здоров'я потребує функціонування на національному рівні головної експертної установи у сфері громадського здоров'я, уповноваженої на безпосередню реалізацію та координацію заходів у сфері громадського здоров'я з іншими інституціями в напрямках профілактики хвороб, промоції здоров'я, соціальної залученості й особливо в умовах надзвичайних ситуацій. Безумовно складовою спроможності та сталості системи є чітко розподілені ролі й обов'язки між уповноваженими інституціями, забезпечення їх відповідними кадрами та фінансовими ресурсами, усунення фрагментарності та уникнення дублювання у виконанні функцій. Так, регіональна мережа центрів контролю та профілактики хвороб потребує особливої уваги щодо питань її структурного та професійного розвит-

ку, консолідації ресурсів і гармонізації повноважень із метою забезпечення якісного управління в умовах національних програм громадського здоров'я та в інтересах потреб територіальних громад. Створення та забезпечення функціонування систем епідеміологічного нагляду за станом та показниками здоров'я населення, моніторингу частоти виникнення та поширення захворювань, оцінювання показників здоров'я та факторів, що на нього впливають, є ключовими функціями для системи громадського здоров'я. Це є основою для об'єктивного оцінювання потреб у галузі охорони здоров'я, оцінювання впливу на здоров'я та планування надання відповідних профілактичних і медичних послуг населенню й окремим його групам. Формування інтегрованих, ефективних, стійких та захищених інформаційно-комунікаційних систем охорони здоров'я та даних про здоров'я є ключовими елементами системи громадського здоров'я та забезпечення їх стандартизації, міжнародної порівнянності та якості медичних даних. Ще одним ключовим елементом системи є лабораторії громадського здоров'я, що ефективно функціонують для забезпечення діяльності з епідеміологічного нагляду та заходів реагування. Інвестиції в розвиток наукових досліджень (описових, аналітичних, експериментальних) у сфері громадського здоров'я створюють можливість для об'єктивного аналізу ситуації та обґрунтування розробки політик та програм ГЗ й організації надання послуг у сфері охорони здоров'я, зокрема на рівні первинної медичної допомоги.

За стратегічною ціллю «Забезпечено функціонування спроможної системи громадського здоров'я, спрямованої на збереження і зміцнення здоров'я населення, попередження хвороб, своєчасне виявлення викликів для здоров'я та реагування на них» визначено такі ключові завдання:

- Забезпечити нормативно-правове регулювання актів законодавства щодо профілактики та контролю хвороб відповідно до актів ЄС.

- Забезпечити на національному рівні функціонування і належну організаційну, фінансову та кадрову спроможність Центру громадського здоров'я як головної експертної установи у сфері громадського здоров'я, що здійснює координацію мережі обласних центрів контролю і профілактики хвороб та виконує основні оперативні функції у сфері громадського здоров'я.

- Забезпечити мережу обласних центрів контролю та профілактики хвороб необхідними ресурсами відповідно до потреб системи для виконання основних оперативних функцій громадського здоров'я.

- Забезпечити функціонування ефективної системи епідеміологічного нагляду за станом і показниками здоров'я населення та здійснення моніторингу за факторами ризику, що на них впливають, шляхом посилення міжсекторальної співпраці за принци-

пом «Єдиного здоров'я» й інтеграції послуг громадського здоров'я та первинної медичної допомоги, із використанням технологій Big Data.

- Забезпечити умовами лабораторну мережу, що відповідає стандартам біобезпеки та біозахисту відповідно до Посібника ВООЗ з лабораторної біобезпеки (4-те видання).

- Посилити спроможність лабораторної мережі своєчасно виявляти й верифікувати загрози та небезпеки для здоров'я населення і повідомляти про них.

- Забезпечити планування оперативних та наукових досліджень, що здійснюються для підтримки виконання функцій ГЗ і прийняття рішень, зводячи до мінімуму дослідження подвійного використання.

- Забезпечити планування та реалізацію програм громадського здоров'я, що мають розроблятися на основі фактичних даних щодо статусу здоров'я і функціонування населення, тягаря захворювань, та що спрямовані на детермінанти здоров'я, усунення нерівностей відносно здоров'я.

- Забезпечити належне фінансування програм з громадського здоров'я, розподіл фінансових ресурсів відповідно до виявлених пріоритетів для кожної області, моніторинг використання бюджету(ів) відповідно до встановлених показників ефективності.

Стратегічна ціль 2. Створюються безпечні умови й середовище життєдіяльності, що сприяють збереженню та зміцненню здоров'я

Безпечні громади, де забезпечено підтримку, інклюзивність і створено соціальні та фізичні умови для різних груп населення (осіб з інвалідністю, осіб похилого віку, вагітних та осіб з дітьми тощо), які сприяють фізичному, психологічному й соціальному здоров'ю та добробуту, є вкрай необхідною умовою для досягнення покращення показників здоров'я, функціонування та збільшення тривалості життя. Розробка й реалізація відповідних програм і політик у сфері громадського здоров'я, що мають впливати на детермінанти здоров'я, необхідно проводити шляхом мобілізації інших секторів з метою інтеграції питань здоров'я в усі політики. Робота з профілактики захворювань, зміцнення здоров'я, підвищення рівня обізнаності щодо здоров'я та підвищення рівня добробуту потребують наявності програм, які демонструють цілеспрямовані дії у сфері громадського здоров'я, що ґрунтуються на принципі охоплення всіх етапів життя, спрямовані на роботу з детермінантами здоров'я, включаючи вплив таких чинників, як гендерна нерівність, насильство, несправедливість і бідність. Процес зміцнення здоров'я впливає на детермінанти як інфекційних, так і неінфекційних захворювань і має включати види діяльності, що спрямовані на сприяння зміні способу життя, звичок і умов довкілля з метою розвитку «культури здоров'я» серед індивідів і спільнот. Це може бути

досягнуто шляхом освітньої діяльності, соціальної комунікації, міжсекторального партнерства, впровадження моделей допомоги, що сприяють зміцненню здоров'я, а також промоції здоров'я та комунікації з питань ризиків. Способи досягнення цього стратегічного завдання включають заходи як на рівні населення, так і на рівні громади, спрямовані на створення умов, що сприяють зміцненню здоров'я та охоплюють усе населення, у тому числі й групи з підвищеним ризиком негативних наслідків для здоров'я. Зокрема, ці заходи мають бути спрямовані на вирішення таких питань, як безпека харчових продуктів, профілактика травматизму, гігієна праці, питання довкілля та адаптація до змін клімату. Також у подоланні ключових факторів ризику, що спричиняють високий тягар захворювань, є ефективними інтервенції, спрямовані на сприяння здоровому харчуванню та фізичній активності, профілактиці надмірної ваги та ожиріння, а також попередженню поширення поведінкових факторів ризику, таких як зловживання алкоголем та тютюнокуріння, надмірне вживання солі, цукру, трансжирів. Лідерство на державному, обласному й місцевому рівнях, а також міжсекторальна співпраця є необхідними елементами у просуванні інтересів здоров'я і сприяння соціальному, екологічному й економічному благополуччю.

За стратегічною ціллю «Створюються безпечні умови й середовище життєдіяльності, що сприяють збереженню та зміцненню здоров'я» визначено такі ключові завдання:

- Застосовувати комплексний мультисекторальний та інтегрований із первинною медичною допомогою підхід у вирішенні питань, пов'язаних із соціальними детермінантами здоров'я на різних етапах усього життя людини для сприяння справедливості в питанні здоров'я.

- Здійснити комплексні заходи, спрямовані на екологічні детермінанти здоров'я, включаючи зміни клімату, з метою створення безпечного, здорового середовища життєдіяльності людини.

- Забезпечити заходи щодо подолання ключових факторів ризику, що спричиняють високий тягар захворювань, у тому числі шляхом посилення впровадження найкращих практик ("best-buys") щодо протидії неінфекційним хворобам і зміцнення психічного здоров'я та благополуччя.

- Створити умови для систем харчування, які сприяють рівноправному доступу до безпечних, здорових та екологічно чистих продуктів харчування протягом усього життя.

- Забезпечити поширення сприятливої інклюзивності і безпеки життєстійкості та екологічної стійкості міст й інших населених пунктів.

Стратегічна ціль 3. Забезпечено захист здоров'я населення шляхом попередження виникнення, раннього виявлення та ефективного реагування на надзвичайні ситуації

Нинішня ситуація, пов'язана з пандемією COVID-19, триваючою воєнною агресією російської федерації проти України, а також потенційними загрозами, пов'язаними з іншими ризиками, такими як нові інфекційні захворювання з високим пандемічним потенціалом, ризики, пов'язані зі стихійними лихами, змінами клімату, міграцією, хімічними або радіо-ядерними інцидентами, потребують посилення спроможностей системи громадського здоров'я щодо готовності до надзвичайних ситуацій, управління ризиками з метою захисту здоров'я населення, протидії поширенню загроз за межі території держави, а також вжиття заходів щодо протидії диференційному та гендерному впливу надзвичайних ситуацій і їх наслідків на жінок і дівчат та вразливі групи населення. Відповідно до Міжнародних правил охорони здоров'я (2005), Україна взяла на себе зобов'язання розвивати, зміцнювати та підтримувати національний потенціал, необхідний для нагляду, верифікації та реагування на гострі події громадського здоров'я, які можуть загрожувати здоров'ю населення в усьому світі. Безперечними елементами для досягнення цієї цілі мають бути наявні функціональні багатосекторальні плани дій щодо готовності до надзвичайних ситуацій та управління ризиками на основі ситуаційного аналізу; інтегровані системи моніторингу, збору даних та раннього повідомлення про ризики й загрози; спроможні лабораторії, що відповідають міжнародним стандартам біобезпеки й біозахисту; підготовлені кадри в охороні здоров'я (як фахівці громадського здоров'я, так і надавачі медичної допомоги); безпечні лікарні, що спроможні витримувати навантаження; готовність у пунктах в'їзду. Також необхідно забезпечити адекватний контроль за захворюваннями, що передаються через харчові продукти та від тварин, із застосуванням підходу «Єдине здоров'я». В умовах активної мобільності людей, урбанізації та змін клімату навіть відомі загрози, незважаючи на контрзаходи, все ще спричиняють спалахи, що мають значний вплив на здоров'я населення. Заходи щодо попередження та контролю виникнення й розповсюдження особливо небезпечних інфекцій потребують особливої уваги та посилення програм готовності. Зокрема, критично важливо забезпечити готовність до пандемічного грипу, респіраторних патогенів, включаючи COVID-19 та інші коронавіруси, а також посилити заходи протидії протимікробній резистентності та іншим загрозам здоров'ю населення та безпеці країни.

За стратегічною ціллю «Забезпечено захист здоров'я населення шляхом попередження виникнення, раннього виявлення та ефективного реагування на надзвичайні ситуації» визначено такі ключові завдання:

- Забезпечити ефективну координацію між Центром громадського здоров'я та регіональни-

ми центрами контролю та профілактики хвороб із метою раннього виявлення й реагування на загрози здоров'ю, а також налагодити міжсекторальну координацію за принципом «Єдине здоров'я» та узгодження й інтеграцію планів дій, які сприяють захисту здоров'я, а також заходів реагування на НС.

- Створити операційний інформаційний механізм раннього оповіщення про ризики та надзвичайні ситуації у сфері громадського здоров'я, інтегрований з іншими структурами, залученими до реагування на надзвичайні ситуації, та міжнародними системами операційного оповіщення (ВООЗ, ЄС та інші).

- Забезпечити наявність та ефективне функціонування ключових елементів системи з готовності та реагування на надзвичайні ситуації відповідно до Міжнародних медико-санітарних правил.

- Визначити перелік пріоритетних інфекційних хвороб для потреб епідеміологічного нагляду.

- Впровадити стратегії профілактики пріоритетних хвороб з пандемічним/епідемічним потенціалом та запровадити заходи зі зниження виникнення ризику появи патогенів із високим ступенем небезпеки.

- Забезпечити безперервний доступ до основних медичних послуг в умовах виникнення надзвичайних ситуацій.

- Забезпечити функціонування механізму активації оперативного фінансування, заходів із попередження виникнення та подолання наслідків надзвичайних ситуацій.

- Забезпечити систематичний огляд, аналіз, оцінювання спроможності системи до готовності й реагування на надзвичайні ситуації та потенціалу управління ризиками стихійних лих, у тому числі шляхом комплексного оцінювання ризиків, безперервного навчання та симуляційних вправ різного масштабу з подальшим корегуванням відповідних планів дій на випадок надзвичайних ситуацій.

- Забезпечити ефективну та якісну кризову комунікацію з урахуванням даних поведінкових досліджень, у тому числі нетаргетованих оповіщень громадян або їх груп щодо подій у сфері громадського здоров'я.

- Створення інформаційно-аналітичних інструментів з прогнозування та моделювання розвитку надзвичайних ситуацій.

Стратегічний пріоритет 4. Залученість людей та громад

Стратегічна ціль 1. Сприяти підвищенню рівня відповідальності людей щодо власного здоров'я та права прийняття клінічних рішень

За стратегічною ціллю «Сприяти підвищенню рівня відповідальності людей щодо власного здоров'я та права прийняття клінічних рішень» визначено ключові завдання, які мають відношення до громадського здоров'я:

- Розробити та впровадити програми для підвищення знань населення в питаннях здоров'я.

- Внести питання здоров'я до шкільних та інших освітніх програм.

- Забезпечити розвиток цифрових компетентностей медичних працівників та інших користувачів електронних інструментів в охороні здоров'я, а також розвиток інформаційної культури, цифрової грамотності (цифрової освіченості), кібербезпеки й кібергігієни медичних працівників і пацієнтів.

- Ввести стандарти «простої/зрозумілої мови» для всієї інформації, що стосується здоров'я людини та отримання медичних послуг.

- Створити платформи для громадян із можливістю створювати спільноти взаємодії за спільними ознаками здоров'я, взаємодопомоги та обмінюватись інформацією між собою.

- Запровадити систематичні аналітичні дослідження поведінки населення та обізнаності щодо здоров'я з метою отримання доказових даних для прийняття управлінських рішень, у тому числі у протидії інфодемії.

Стратегічна ціль 2. Створити умови для повноцінної участі людей та громад для спільного планування та організації надання медичних послуг

За стратегічною ціллю «Створити умови для повноцінної участі людей та громад у спільному виробленні медичних послуг» визначено ключові завдання, які мають відношення до громадського здоров'я:

- Поширити практику захисту прав споживачів на всі медичні послуги.

- Забезпечити залученість споживачів до планування медичних послуг й організації надання медичної допомоги через участь в органах управ-

ління національних та місцевих інститутів, агенцій і закладів охорони здоров'я.

- Створити технічні можливості для доступу до знеособлених агрегованих великих даних в електронній системі охорони здоров'я та прозорі правила їх використання для громадянського суспільства, учених, бізнесу, у тому числі з комерційними цілями.

- Сприяти забезпеченню постійного зворотного зв'язку від одержувачів послуг та обліку цієї інформації для постійного покращення якості послуг.

- Забезпечити проведення диференційованого оцінювання потреб різних категорій населення в послугах охорони здоров'я та способів їх надання, з урахуванням специфічних потреб для здоров'я, а також соціальних, культурних, економічних, політичних та інших характеристик й умов життя представників усіх соціальних та гендерних груп, зокрема жінок і чоловіків, дівчат та хлопців.

Висновки

Роль і задачі системи громадського здоров'я, визначені Стратегією розвитку системи охорони здоров'я України до 2030 року, є стратегічними та комплексними. Їх впровадження в практичну охорону здоров'я дозволить забезпечити зменшення показників смертності та захворюваності, а також покращити функціонування та участь громадян, що приводить до покращення здоров'я та добробуту населення країни.

Перспективи подальших досліджень пов'язані із вивченням реалізації стратегії розвитку системи охорони здоров'я України до 2030 року в частині забезпечення громадського здоров'я на базовому рівні – територіальними громадами України.

Список літератури

1. *Відношення вимушених під час війни проти російської агресії переселенців до особистого здоров'я* / Г. О. Слабкий, І. С. Миронюк, В. Й. Білак-Лук'янчук, С. К. Костенко // Полтавські дні громадського здоров'я : матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 26 трав. 2023 р. / ПДМУ ; ред. кол.: В. М. Ждан, В. П. Лисак, І. А. Голованова та ін. – Полтава, 2023. – С. 121–123.
2. *Вплив війни з РФ на чинники поведінково-біологічного характеру формування громадського здоров'я населення України* / Г. О. Слабкий, І. М. Рогач, Л. О. Качала, Т. В. Качала // Матеріали 77-ї підсумкової наук. конф. професорсько-викладацького складу «УжНУ». Факультет післядипломної освіти та доуніверситетської підготовки. – Ужгород, 2023. – С. 57–58.
3. *Державне підприємство «Медичні закупівлі України». – Режим доступу : <https://medzakupivli.com/uk/pro-mzu/pro-nas>*
4. *Колегія МОЗ затвердила Стратегію розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року. – Режим доступу : <https://yur-gazeta.com/golovna/kolegiya-moz-zatverdila-strategiyu-rozvitku-sistemi-ohoroni-zdorovya-do-2030-roku.html>*
5. *Миронюк І. С. Вплив війни проти російської агресії на стан громадського здоров'я населення регіону віддаленого від зони активних бойових дій* / І. С. Миронюк, Г. О. Слабкий, В. В. Лопіт // Громадське здоров'я в Україні: здобутки та виклики сьогодення : колективна монографія / за заг. ред. проф. В. М. Ждана та проф. І. А. Голованової. – Полтава, 2022. – С. 44–51.
6. *Наслідки війни з російською федерацією для громадського здоров'я України* / І. С. Миронюк, Г. О. Слабкий, О. С. Щербінська, В. Й. Білак-Лук'янчук // Україна. Здоров'я нації. – 2023. – № 2. – С. 100–105.
7. *Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення* : Закон України від 19 жовт. 2017 р. № 2168-VIII. – Режим доступу : <https://zakon.help/zakonodavstvo-ukraini/2168-19>.
8. *Про забезпечення доступності лікарських засобів* : Постанова КМУ від 17 берез. 2017 р. № 152. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/369/2021#Text>.

9. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року «Про стан національної системи охорони здоров'я та невідкладні заходи щодо забезпечення громадян України медичною допомогою»: Указ Президента України від 18 серп. 2021 р. № 369/2021. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/369/2021#Text>.
10. Про систему громадського здоров'я: Закон України від 6 верес. 2022 р. № 2573-IX. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text>.
11. Про утворення Державної установи «Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України»: наказ МОЗ України від 18.09.2015 р. № 604. – Режим доступу : https://www.phc.org.ua/sites/default/files/users/user90/MOZ_nakaz_2015.09.18_604.pdf.
12. Про утворення Національної служби здоров'я України: Постанова КМУ від 27 груд. 2017 р. № 1101. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-utvorennya-nacionalnoyi-sluzhbi-zdorovya-ukrayini>.
13. ПТСР та загострення хронічних хвороб: як війна вплине на здоров'я українців. – Режим доступу : <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/01/infografika/suspilstvo/ptsr-ta-zahostrennya-xronichnykh-xvorob-yak-vijna-vplyne-zdorovya-ukrayinciv>.
14. Росіяни цілеспрямовано руйнують лікарні в Україні. – Режим доступу : <https://socportal.info/ru/news/v-moz-nazvali-chislo-ubitykhvrachei-okkupantami/>.
15. Слабкий Г. О. Вплив війни з РФ на соціально-економічні детермінанти формування громадського здоров'я населення України / Г. О. Слабкий, С. С. Німчук // Scientific research in the modern world: the 4th International scientific and practical conference (February 9–11, 2023). – Perfect Publishing, Toronto, Canada, 2023. – P. 94–98.
16. Стратегія розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року. ПРОЄКТ від 23 лютого 2022 року. Фіналізований та погоджений членами Міжсекторальної робочої групи з питань розробки Стратегії розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року. – Режим доступу : <https://moz.gov.ua/uploads/ckeditor/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F/UKR%20Health%20Strategy%20Feb%2024.2022.pdf>.

References

1. Slabkyi, H.O., Myroniuk, I.S., Bilak-Lukianchuk, V.I., & Kostenko, S.K. (2023). Vidnoshennia vymushenykh pid chas viiny proty rosiiskoi ahresii pereselentsiv do osobystoho zdorovia [The attitude of IDPs forced during the war against Russian aggression to personal health]. *Poltavski dni hromadskoho zdorovia – Poltava days of public health: Materials of the VII All-Ukrainian science and practice conf. from international participation.* (pp. 121-123). Poltava [in Ukrainian].
2. Slabkyi, H.O., Rohach, I.M., Kachala, L.O., & Kachala, T.V. (2023). Vplyv viiny z rf na chynnyky povedinkovo-biologichnoho kharakteru formuvannia hromadskoho zdorovia naseleння Ukrainy [The impact of the war with the Russian Federation on the factors of behavioral-and-biological nature of the formation of public health of the population of Ukraine]. *Materialy 77-yi pidsumkovoї naukovoї konferentsii profesorsko-vykladatskoho skladu «UzhNU».* Fakultet pislidyplomnoi osvity ta douniversytetskoї pidhotovky – Materials of the 77th final science. conf. professor-teaching staff of “UzhNU”. Faculty of postgraduate education and pre-university training. (pp. 57-58). Uzhhorod [in Ukrainian].
3. Derzhavne pidpriemstvo «Medychni zakupivli Ukrainy» [State Enterprise “Medical Procurement of Ukraine”]. Retrieved from: <https://medzakupivli.com/uk/pro-mzu/pro-nas> [in Ukrainian].
4. Kolehiia MOZ zatverdyla Stratehiu rozvytku systemy okhorony zdorovia do 2030 roku [The Board of the Ministry of Health approved the Strategy for the Development of the Health Care System until 2030]. Retrieved from: <https://yur-gazeta.com/golovna/kolegiya-moz-zatverdila-strategiyu-rozvytku-sistemi-okhoroni-zdorovya-do-2030-roku.html> [in Ukrainian].
5. Myroniuk, I.S., Slabkyi, H.O., & Lopit, V.V. (2022). Vplyv viiny proty rosiiskoi ahresii na stan hromadskoho zdorovia naseleння rehionu viddalenoho vid zony aktyvnykh boiovykh dii [The impact of the war against Russian aggression on the public health of the population of a region remote from the zone of active hostilities]. *Hromadske zdorovia v Ukraini: zdobutky ta vyklyky sohodennia – Public health in Ukraine: achievements and challenges today.* V.M. Zhdan, I.A. Holovanova (Eds.). Poltava [in Ukrainian].
6. Myroniuk, I.S., Slabkyi, H.O., Shcherbinska, O.S., & Bilak-Lukianchuk, V.I. (2023). Naslidky viiny z rosiiskoiu federatsiieiu dlia hromadskoho zdorovia Ukrainy [Consequences of the war with the Russian Federation for the public health of Ukraine]. *Ukraina. Zdorovia natsii – Ukraine. Nation's Health*, 2, 100-105 [in Ukrainian].
7. Zakon Ukrainy Pro derzhavni finansovi harantii medychnoho obsluhovuvannia naseleння vid 19 zhovtnia 2017 r. № 2168-VIII [Law of Ukraine On State Financial Guarantees of Medical Care for the Population dated October 19 2017 No. 2168-VIII]. Retrieved from: <https://zakon.help/zakonodavstvo-ukraini/2168-19> [in Ukrainian].
8. Postanova KМУ Pro zabezpechennia dostupnosti likarskykh zasobiv vid 17 bereznia 2017 r. № 152 [CMU Resolution On ensuring the availability of medicines dated March 17, 2017 No. 152]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/369/2021#Text> [in Ukrainian].
9. Ukaz Prezidenta Ukrainy Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i okhorony Ukrainy vid 30 lypnia 2021 roku «Pro stan natsionalnoi systemy okhorony zdorovia ta nevidkladni zakhody shchodo zabezpechennia hromadian Ukrainy medychnoiu dopomohoiu» vid 18 serpnia 2021 r. № 369/2021 [Decree of the President of Ukraine On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of July 30, 2021 “On the state of the national health care system and urgent measures to provide citizens of Ukraine with medical care” dated August 18 2021 No. 369/2021]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/369/2021#Text> [in Ukrainian].

10. Zakon Ukrainy Pro systemu hromadskoho zdorovia vid 6 veresnia 2022 roku № 2573-IX [Law of Ukraine About the public health system dated September 6, 2022 No. 2573-IX]. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text> [in Ukrainian].
11. Nakaz MOZ Ukrainy Pro utvorennia Derzhavnoi ustanovy «Tsentri hromadskoho zdorovia Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy» vid 18.09.2015 № 604 [Order of the Ministry of Health of Ukraine On the establishment of the State Institution "Public Health Center of the Ministry of Health of Ukraine" dated September 18, 2015 No. 604]. Retrieved from: https://www.phc.org.ua/sites/default/files/users/user90/MOZ_nakaz_2015.09.18_604.pdf [in Ukrainian].
12. Postanova KМУ Pro utvorennia Natsionalnoi sluzhby zdorovia Ukrainy vid 27 hrudnia 2017 roku № 1101 [Resolution of the CMU On the establishment of the National Health Service of Ukraine dated December 27, 2017 No. 1101]. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-utvorennia-nacionalnoyi-sluzhbi-zdorovya-ukrayini> [in Ukrainian].
13. PTSR ta zahostrennia khronichnykh khvorob: yak viina vplyne na zdorovia ukraintsev [PTSD and exacerbation of chronic diseases: how the war will affect the health of Ukrainians]. Retrieved from: <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/01/infografika/suspilstvo/ptsr-ta-zahostrennia-xronichnykh-xvorob-yak-vijna-vplyne-zdorovya-ukrayinciv> [in Ukrainian].
14. Rosiiny tsiliespriamovano ruiniui likarni v Ukraini [The Russians are purposefully destroying hospitals in Ukraine]. Retrieved from: <https://socportal.info/ru/news/v-moz-nazvali-chislo-ubitykhvrachei-okkupantami/> [in Ukrainian].
15. Slabkyi, H.O., & Nimchuk, S.S. (2023). Vplyv viiny z rf na sotsialno-ekonomichni determinanty formuvannia hromadskoho zdorovia naselennia Ukrainy [The impact of the war with the Russian Federation on the socio-economic determinants of the formation of public health of the population of Ukraine]. The 4th International scientific and practical conference "Scientific research in the modern world". (pp. 94-98). Perfect Publishing, Toronto, Canada [in Ukrainian].
16. Stratehiia rozvytku systemy okhorony zdorovia do 2030 roku. PROleKT vid 23 liutoho 2022 roku. Finalizovanyi ta pohodzhenyi chlenamy Mizhsektoralnoi robochoi hrupy z pytan rozrobky Stratehii rozvytku systemy okhorony zdorovia do 2030 roku [Strategy for the development of the health care system until 2030. DRAFT dated February 23, 2022. Finalized and agreed by the members of the Intersectoral Working Group on the development of the Strategy for the Development of the Health Care System until 2030]. Retrieved from: <https://moz.gov.ua/uploads/ckeditor/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F/UKR%20Health%20Strategy%20Feb%2024.2022.pdf> [in Ukrainian].

THE PLACE OF PUBLIC HEALTH IN UKRAINE'S HEALTHCARE SYSTEM DEVELOPMENT STRATEGY 2030 (PART 1)

I. S. Myroniuk^{1, 2}, H. O. Slabkyi^{1, 2}, V. Y. Bilak-Lukianchuk¹, V. V. Lopit¹, L. M. Savchuk³, I. V. Rozhkova⁴

¹Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine

²NGO "All-Ukrainian Association of Public Health Specialists", Ivano-Frankivsk, Ukraine

³Ivano-Frankivsk National Medical University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

⁴Bogomolets National Medical University, Kyiv, Ukraine

Purpose: to analyze the role and tasks of the public health system and the expected results of the development strategy of healthcare system of Ukraine until 2030. Involve the scientific community in the public discussion of The Strategy.

Materials and Methods. *Materials:* Informational materials on the medico-demographic situation in the country and the state of the national healthcare system, legislation of Ukraine on the development of public health system and the strategy for the development of healthcare system of Ukraine until 2030. *Methods:* bibliosemantic, content analysis, structural and logical analysis.

Results. In the strategy for the development of healthcare system of Ukraine until 2030, a significant place is assigned to the public health system. Thus, the strategic priorities defined in five thematic areas are all directly or indirectly related to the public health system. For each strategic goal, specific key tasks and expected results are defined according to the specified indicators. The practical public health system of Ukraine faces the task of effectively implementing the specified strategy in the country at all levels of management, from the basic (territorial communities) to the state one.

Conclusions. The role and tasks of the public health system, defined in the strategy for the development of healthcare system of Ukraine until 2030, are strategic and complex. Their implementation in practical healthcare will ensure a reduction in mortality and morbidity rates, as well as an improvement in the functioning and participation of individuals, which leads to an improvement in the health and well-being of the country's population.

KEY WORDS: development strategy of the healthcare system of Ukraine until 2030; public health; role and tasks; expected results.

Рукопис надійшов до редакції 13.03.2024.

Відомості про авторів:

Миرونюк Іван Святославович – доктор медичних наук, професор, проректор із наукової роботи Ужгородського національного університету, заступник голови правління громадської організації «Всеукраїнська асоціація фахівців з громадського здоров'я».

Слабкий Геннадій Олексійович – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри громадського здоров'я Ужгородського національного університету, член громадської організації «Всеукраїнська асоціація фахівців з громадського здоров'я».

Білак-Лук'янчук Вікторія Йосипівна – кандидатка медичних наук, доцентка, доцентка кафедри наук про здоров'я Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет».

Лопіт Віктор Вікторович – аспірант кафедри наук про здоров'я Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет».

Савчук Лілія Мар'янівна – докторка філософії з економіки, доцентка кафедри соціальної медицини та громадського здоров'я Івано-Франківського національного медичного університету.

Рожкова Інга Володимирівна – докторка наук з державного управління, професорка, професорка кафедри загальної і медичної психології Національного медичного університету імені О. О. Богомольця.